

Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie
M. D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Posudek oponenta diplomové práce

Název práce: **Mediální výchova jako prostředek rozvoje kritického hodnocení mediálních sdělení u žáků druhého stupně základních škol**

Autor/autorka: **Bc. Veronika Caltová**

Vedoucí práce: Ing. Michaela Dvořáková, Ph.D.

Oponent práce: Mgr. Tomáš Samek, M.A., Ph.D.

Diplomová práce Veroniky Caltové se zabývá mediální výchovou a zkoumá její vliv na žáky základních škol. Klade si za cíl seznámit čtenáře s rolí médií ve společnosti obecně a ve vzdělávacím procesu zvláště. Práce je členěna na část teoretickou a empirickou; to není v zásadě špatná volba, i když toto oddělení teorie od terénního výzkumu poněkud zakrývá skutečnost, jež by se při větším vzájemném propojení teorie s empirií projevila zřetelněji: totiž to, že teorie působí poněkud odděleně a autorka ji ne vždy dokáže propojit s konkrétním výzkumnou sondou, kterou provádí v deváté třídě ZŠ Čerčany. Ačkoli jsou obě části – tj. teorie i empirie – zpracovány poměrně slušně, působí dojmem, že to jsou dva na sobě nezávislé ostrovy plující v oceánu poznání: kdyby se jeden z nich potopil, při četbě druhého bychom si toho ani nevšimli, což je chyba. Nedostatečné propojení teoretické části s empirickou je první a možná nejdůležitější výtka: aby práce měla smysl, musí být vnitřně srostlá v celek a ne působit jako dva v podstatě samostatné, téměř mechanicky k sobě připojené texty. Autorka sice prokázala schopnost prezentovat jisté relevantní pasáže teoretické literatury o médiích a zrovna tak schopnost provést pilotní aplikovaný výzkum; nicméně schopnost propojit teorii s praxí prokázala jen omezeně.

Nejprve k části teoretické: ta v celkovém rozvrhu zabírá zhruba třetinu textu a postupně probírá otázky médií, zejména masových, jejich vzniku, vývoje, základních funkcí a účinků, marketingu a reklamy a konečně otázku mediální výchovy a jejího postavení v rámci vzdělávacího procesu. Na teoretické části oceňuji celkovou architekturu, kdy autorka postupuje poměrně soustavnou deduktivní cestou od obecnějších pojmů k pojmům konkrétnějším a aplikovaným. Jistým nedostatkem tu je spoléhání se na velmi omezený okruh teoretické literatury – převážná většina teorie je kompilací několika prací, jejichž autorem či spoluautorem je profesor Jiráček. Takové spoléhání se na jediného teoretika, byť by jeho dílo bylo sebeimpozantnější, je v tomto oboru riskantní. Nepřekvapuje pak, že současnější náhledy na vztah společnosti a (zejména nových) médií zde skoro úplně chybí.

Třeba definice masových médií jako prostředků vyznačujících se „jednostranným sdělováním bez zpětné vazby“ je velmi problematické v době, kdy každý deník má svou internetovou verzi, kde pod článkem diskutují desítky čtenářů, poskytující tak médiu zpětnou vazbu. Nebo kritika médií jako nástroje možného „zániku národní kultury“ (str. 14) je jistě důležitá, avšak podstatně neúplná, chybí-li zároveň upozornění na národotvornou funkci

masových sdělovacích prostředků, jak ji popsal Benedict Anderson a jiní významní teoretici vztahu mezi médii a kolektivní identitou.

Na str. 16 je uvedeno sedm zahraničních zdrojů, z nichž autorka čerpá; avšak ani jeden z nich nenajdeme v závěrečném bibliografickém soupisu. To je sice formální, leč přesto poměrně závažný nedostatek.

Zajímavější a nepochybně původnější je empirická část, v níž se diplomantka ptá, nakolik může mediální výchova ovlivnit žáky v jejich schopnosti kriticky hodnotit různé mediální komunikáty. Za tímto účelem konstruuje to, co vhodně nazývá „výzkumnou sondou“ – označení, které oceňuji pro jeho výstižnost, neboť jde o sondu a nelze ani předpokládat, že by to byl plnohodnotný, všestranný a metodologicky rigorózní výzkum.

Autorka se hlásí ke kvalitativnímu výzkumu, ovšem své informátory nazývá respondenty, což je termín vhodnější spíše v kontextu výzkumu kvantitativního. Neujasněnost hranice mezi kvalitativní a kvantitativní metodologií se táhne celou prací: autorka nešetří grafy, jejichž přednost tkví v názornosti, ačkoli pro takto malý vzorek a v rámci kvalitativního přístupu je jejich použití poněkud zavádějící: rozhodla-li se studentka jít kvalitativní cestou, udělala by pro svůj výzkumný záměr víc, kdyby po ní šla do větší hloubky (třeba důkladnějšími rozhovory) a nepřetěžovala stať nadbytečnými pokusy o kvantifikaci čehosi, co už z metodologického hlediska je jako předmět kvantifikace sporné. Grafy sice text projasňují barvami a působí efektně, přesto jejich nadužívání zvolené metodě spíše škodí. Ani dotazník jako autorkou použitá výzkumná metoda nespadá do typického instrumentária kvalitativního výzkumu; ten je charakterizován spíš rozhovory a (v různé míře strukturovanými) interview. I zde je vidět jakási neujasněnost metodologického aparátu práce.

Navzdory všem těmto dílčím výhradám je práce Veroniky Caltové pěkná a daří se jí přinést původní, přesvědčivé důkazy toho, jak nesmírně účinná je mediální výchova: žakovská skupina A, která absolvovala několik hodin takové výchovy, vykazuje výrazně lepší výsledky ve schopnosti hodnotit mediální sdělení nežli kontrolní skupina B, tvořená vrstevníky, kteří mediální výchovou neprošli. To je silné místo práce, za něž autorka nepochybně zasluhuje ocenění: že má samostatná mediální výchova smysl, toho je práce přesvědčivým dokladem.

Po formální stránce je až na uvedené nesrovnalosti práce téměř vzorná, pomineme-li několik málo překlepů či spíše ojedinělé, vskutku vzácné gramatické přešlapy. Jazyk práce je kultivovaný, jasný, čistý. Za ocenění hodné považuji přílohy, dokumentující například hodiny mediální výchovy, a to doslova minutu po minutě. Působí-li práce na čtenáře nějakým celkovým dojmem, pak je to nepochybně její pečlivost.

Závěr: Závěrečná práce splňuje podmínky kladené na závěrečné práce v příslušném oboru. Doporučuji ji k obhajobě.

V rámci rozpravy nad předkládanou prací navrhuji **tyto diskuzní okruhy či otázky:**

1. Každý výzkum otevírá další otázky, které nás napadnou až v době, kdy ho uzavírá. Každé uzavření výzkumu takřkajíc volá po novém otevření. Zajímalo by mě, co by po zkušenosti se svou výzkumnou sondou autorka ještě ráda v této oblasti prozkoumala, tj. jak a oč by svou sondu prohloubila, kdyby měla víc času a mohla v ní ještě nějakou dobu pokračovat.

2. Sociální média typu Facebook a WhatsApp nesmírně posílila vliv, který média mají na socializaci dnešních mladých lidí. Jak by autorka koncipovala výzkumnou sondu, která by měla za cíl zjistit účinnost mediální výchovy právě v oblasti sociálních médií?

V Praze dne 26. 8. 2018

Tomáš Samek